

موسیقی فیلم، هنر فراموش شده

روی مک پرندرگاست

ترجمه‌ی محسن الهامیان

نشر گشایش

در موسیقی فیلم بی‌تردید مسائل پیچیده کم نیستند، اما برخی از آنها حوزه‌های پیچیده‌تری محسوب می‌شوند. امروزه هنگامی که از آهنگسازان باتجربه درباره‌ی موسیقی فیلم پرسش می‌شود، همگی بر این قولند که بستگی به موقعیت دارد و هر گونه بحث در مورد چگونگی کارکرد موسیقی در فیلم، رجوع مستمر به داستان را امری ضروری می‌نماید.

پرندرگاست در کتاب خود تلاش دارد بینش و مهارت خود را وقف کند تا خواننده به ژرفای دنیای موسیقی فیلم راه یابد. وی با این اثر خود را نه تنها یک موسیقی‌دان و تحلیل‌گر، که یک نویسنده‌ی آگاه و با قریحه نشان داده است.

کتاب با عنوان موسیقی فیلم، هنر فراموش شده بحثی انتقادی بر موسیقی فیلم است که به شکل گسترده‌ای در حوزه‌ی فهم، شناخت و تحصیل موسیقی فیلم تأثیرگذار بوده و می‌تواند به مثابه یک مرجع استاندارد در نظر گرفته شود. متأسفانه در کشورمان آموزش موسیقی فیلم از جایگاه چندانی برخوردار نبوده و گاه افراد بدون شناخت و آگاهی نسبت به هارمونی‌ای به نام موسیقی فیلم به نگارش ملودی‌هایی می‌پردازند که با آنچه به صحنه مرتبط می‌شود، هیچ گونه سنخیتی ندارد. به دیگر سخن چنین به نظر می‌رسد که ضعف آگاهی به هارمونی و عدم توانایی در فضا سازی با موسیقی می‌بایست با نگارش ملودی جبران شود. بنابراین نکته‌ی اساسی آگاهی از زیبایی‌شناسی موسیقی فیلم است.

نویسنده به درستی آمادگی و استعداد ویژه‌ی خود را برای بحث در مورد زیبایی‌شناسی فیلم نشان می‌دهد، به طوری که در سیتی‌سایزرها به مثابه یک منبع موسیقایی و شاید یکی از مهم‌ترین انقلاب‌های ساختن ساز در طول تاریخ موسیقی غرب راز گشایی کرده است.

بررسی کتاب نشان می‌دهد که نویسنده قصد آن را ندارد که موضوع را همه جانبه مورد توجه قرار دهد، بلکه تمرکز وی بیشتر بر آموزش‌های اولیه یا پرداختن به شاهکارهایی است که سعی در روشن کردن موضوع به عنوان یک کل دارند. شاید به همین علت باشد که تنها تعدادی از بررسی‌های انتقادی از نت‌های موسیقی در کتاب ارائه شده است. با این حال، چند اثر که مهارت بالای تصنیف‌کنندگان آن را نشان می‌دهد و روی رسانه‌ی فیلم کار کرده‌اند، مورد توجه قرار گرفته است. نویسنده به درستی از بحث تخصصی در رابطه با موسیقی فیلم مستند خودداری کرده است، زیرا اساس کارکرد آنها همان چیزی است که چهره‌ی موسیقی فیلم دارد.

کتاب حتی برای کسانی که آشنایی چندانی با موسیقی ندارند، قابل استفاده است، اما در عین حال آشنایی مختصر خواننده با اصطلاحات موسیقی برای درک معنای آنچه در این مورد گفته می‌شود، امری ضروری است.

کتاب در چهار بخش تاریخچه، زیبایی‌شناسی، فرم و تکنیک ارائه گردیده است. در نخستین بخش که موسیقی از دوران صامت تا به امروز و موسیقی در کارتون و فیلم‌های انیمیشن تجربی را دربر می‌گیرد، صحنه‌هایی از هر فیلم و نقد موسیقی نوشته شده، ارائه گردیده و سپس نت موسیقی آورده شده است. در بخش حاضر که می‌تواند مورد توجه هنرجویان تاریخ فیلم قرار گیرد از دوران فیلم صامت شروع شده و آن گاه با نظریاتی در رابطه با ضرورت همراه شدن تصویر با موسیقی مورد توجه قرار گرفته است.

به نظر پرندرگاست هدف موسیقی در فیلم شناخت و فهم معنی فیلم است. به نظر می‌رسد نویسنده کارکرد و وظیفه‌ی موسیقی فیلم را در آن می‌داند که موسیقی فضایی مناسب به لحاظ زمانی و مکانی در فیلم به وجود آورد. به عبارتی کار موسیقی فیلم ایجاد حالت‌های روانی و بیان افکار شخصیت یا ارائه‌ی یک موقعیت پنهان در صحنه است. این وظیفه‌ی آهنگساز است که موسیقی‌اش را به گونه‌ای بنویسد تا در زمان مناسب حاضر یا غایب شود. وی در فصل زیبایی‌شناسی، بُعدی دیگر به نگاه انتقادی آنان اضافه می‌کند و در بحث تکنیک از پارامترهایی سخن می‌گوید که آهنگساز فیلم باید در هنر خود مورد توجه قرار دهد.

بیشتر نمونه‌های موسیقایی موجود در متن، دستنویس اصلی از پارسیسیون هستند و در مواردی که دستنویس قابل خواندن نبوده به صورت خوانا دوباره دستنویس شده‌اند. همچنین روش‌های گوناگون نوشتن موسیقی در مثال‌های کتاب بررسی شده است، زیرا نویسنده بر این احساس بوده است که ارائه کردن مثال‌ها به شکلی که در حین ضبط موسیقی به کار برده شده‌اند، با توضیحاتی که آهنگساز روی آنها نوشته است، برای خواننده با ارزش‌تر خواهد بود.

در بحث فرم، آهنگساز فیلم می‌بایست سبک خود و فرم موسیقی‌اش را در رابطه با گسترش‌های دراماتیک بر پرده آورد. در بحث تکنیک نیز با سنکرونیزه کردن موسیقی با تصویر و چگونگی استفاده از تکنولوژی جدید، موسیقی برای تلویزیون، تکنیک‌های تولید ویدیویی، دیجیتال ادیو و موسیقی سنتی سایزر (Digital audio) برای فیلم روبه‌رو هستیم.

نکته مهم در چاپ مجدد این اثر، مطالعه در زمینه‌ی صنعتی است که این کتاب به آن می‌پردازد. به عبارتی نویسنده با برگشت به عقب به این موارد از زاویه‌ی تازه‌ی نگاه کرده است.